

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АГРОЕКОЛОГІЇ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ АГРОЕКОЛОГІВ УКРАЇНИ»

Міжнародна науково-практична конференція

***ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В
АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ***

***ENVIRONMENTAL SAFETY AND BALANCED
NATURE-USE IN AGROINDUSTRIAL
PRODUCTION***

Науковий збірник

КИЇВ

7–8 липня 2021 р.

УДК 63.002.2:504

Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, Київ, 7–8 липня 2021 р.) – К.: ДЦА, 2021. – 268 с.

У збірнику представлено матеріали конференції «Екологічна безпека та збалансоване природокористування в агропромисловому виробництві», в яких висвітлено результати досліджень з проблем екологічної безпеки аграрного виробництва у сучасних умовах, збалансованого природокористування, управління агроландшафтами та охорони навколишнього природного середовища тощо.

Матеріали подаються в авторській редакції

©Інститут агроекології і природокористування НААН, 2021

Міжнародна науково-практична конференція
***ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ***

Мороз В.В., Стасюк Н.М. Кліматостабілізуюче значення хвойних деревних порід Українських Карпат	121-124
Морозов О.Ф. Істинна цінність землі та її природних ресурсів – головна передумова збалансованого користування природними об'єктами в агросфері	124-128
Мосійчук І.І., Безноско І.В. Чисельність мікроміцетів ґрунту під посівом різних зернових культур	129-131
Мостов'як І.І., Мостов'як С.М. Видовий склад та структура шкідливого ентомокомплексу в агроценозах зернових культур Центрального Лісостепу України	132-134
Мудрак О.В., Андрусак Д.В. Оцінка рівня негативного впливу транспортної мережі на екосистеми НПП "Подільські Товтри"	134-138
Мудрак О.В., Щерблюк А.Л. Екологічнобезпечна організація території структурних елементів екологічної мережі Східного Поділля	138-148
Нестеренко В.В., Кухнюк О. В., Колосович М.П. Особливості роботи з екранними посібниками	148-152
Палапа Н.В., Єгорова Т.М., Нагорнюк О.М., Собчик В.Т. Основні проблеми, що виникають на шляху до євроінтеграції України (різні погляди)	152-157
Панченко Т.П., Черв'якова Л.М., Цуркан О.В. Екологічна оцінка фунгіцидів для захисту сої	157-160
Пиляк Н.В., Крутякова В.І., Нікіпелова О.М. Обґрунтування екологічного використання осадів стічних вод як добрива у сільському господарстві	160-165
Пінчук В.О., Дем'янюк О.С. Екологічні пріоритети у виробництві продукції тваринництва України для реалізації політики «European Green Deal»	165-170

У загальній структурі ентомокомплексу їх частка становить 14,8%, серед геофілів – 73%.

Герпетобіонти були представлені лише 3-ма видами з ряду твердокрилих (*Coleoptera*): *Lethrus apterus* Laxm., *Bembidion properans* Steph., *Opatrum sabulosum* L., їх частка в загальній структурі шкідливого ентомокомплексу становить 5,6%, серед геофілів – 27%.

Серед видового різноманіття фітофагів найчисельнішими (домінантними) видами в досліджуваних агрофітоценозах були: клоп черепашка шкідлива (*Eurygaster integriceps* Put.), совка озима (*Scotia segetum* Schiff.), п'явиця синя (*Oulema lichenis* Voet.) і червоногруда (*Oulema melanopus* L.), блішка хлібна смугаста (*Phyllotreta vittula* Redt.), ковалик посівний (*Agriotes sputator* L.), муха шведська (*Oscinella frit* L.), цикадка смугаста (*Psammotettix striatus* L.), попелиця злакова звичайна (*Schizaphis graminum* Rond.), пильщик хлібний (*Cephus pygmaeus* L.), трипс пшеничний (*Haplothrips tritici* Kurd.). У деякі роки їх чисельність перевищувала ЕПШ, що спричинило значні пошкодження рослин/колосків (до 70%).

ОЦІНКА РІВНЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНОЇ МЕРЕЖІ НА ЕКОСИСТЕМИ НПП «ПОДІЛЬСЬКІ ТОВТРИ»

Мудрак О.В.¹, Андрусак Д.В.²

¹КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Вінниця, Україна

²Інституту агроєкології і природокористування НААН
Київ, Україна

Автомобільні дороги стратегічно значимі для сільських населених пунктів. Вони об'єднують територію самого поселення, є шляхами доступу до товарів і послуг, зокрема таких як об'єкти системи охорони здоров'я, приміщень закладів освіти. Вони пов'язують сільськогосподарські, гірничодобувні і лісові господарства з регіональними маршрутами та ринками, і багато у чому визначають можливості розвитку економіки сільських територіальних громад.

Мережа автомобільних доріг забезпечує мобільність населення і доступ до матеріальних ресурсів, а також дозволяє розширити

виробничі можливості за рахунок зниження транспортних витрат і витрат часу на перевезення. Значення автомобільних доріг постійно зростає у зв'язку зі зміною способу життя людей, перетворенням автомобіля в необхідний засіб пересування, збільшення обсягів будівництва і торгівлі та розвитку сфери послуг.

Варто додати, що вони сприяють розвитку сільських територій, але вони також мають значний негативний вплив на навколишнє природне середовище [1].

Для НПП “Подільські Товтри” можна відзначити деякі особливості впливу, виражені через їх наслідки. Насамперед це прямі наслідки, що формуються безпосередньо на самій дорозі при її експлуатації (або будівництві), а також непрямі наслідки для навколишнього природного середовища.

Основним прямим впливом на довкілля, пов'язаним із сільськими дорогами на території національного парку, є ерозія. Поширеними є процеси лінійної і площинної ерозії, що виникають у результаті розорювання та терасування схилів, випасу худоби уздовж доріг, будівництва доріг тощо. На схилах ґрунтовий покрив частково змивається дощами до корінних порід і виноситься на дороги. У подальшому подрібнюється і перетворюється на пил, що розноситься вітрами або повітряними потоками від руху транспорту на навколишні території. Це ще одне джерело забруднення, що може мати шкідливий вплив на екосистеми, тваринні і рослинні організми [2–3].

Ерозійним процесам сприяє особливість мікроклімату Кам'янецького Придністер'я, що формується Товтровим кряжем та каньйонами Дністра з притоками, є випадання 70–75% опадів у теплий період року.

Зсуви, як явище, що виникають у результаті господарської діяльності, також є характерним негативним процесом на території національного парку. Вирівнювання дорожнього полотна за допомогою технічних засобів, підрізка схилів активують наявні зсуви, а під час зливових дощів викликають їх появу. Зсувні процеси характерні не тільки для доріг, а й для територій поблизу населених пунктів, що піддаються значному антропогенному впливу.

Іншими можливими джерелами забруднення ґрунту та води є хімічні речовини, які розпорошуються вздовж дороги для боротьби з бур'янами та ожеледицею взимку. Характерні й інші види негативного

впливу на навколишнє середовище. Так, більшість викидів токсичних речовин зосереджуються на поверхні ґрунту, де відбувається їх поступове депонування, що веде до зміни хімічних і фізико-хімічних властивостей ґрунту. Відпрацьовані гази двигунів внутрішнього згоряння виносять у повітря шкідливі речовини, у тому числі канцерогенні. Нафтопродукти, продукти зносу шин та, гальмівних накладок забруднюють придорожні захисні смуги.

Прикладом того є експериментально встановлена наявність значного забруднення важкими металами трав'яного покриву уздовж автотраси Н-03, що пронизує територію НПП "Подільські Товтри". На дистанції від 1 до 5 м від дорожнього полотна спостерігається значне перевищення гранично допустимих концентрацій (рис. 1).

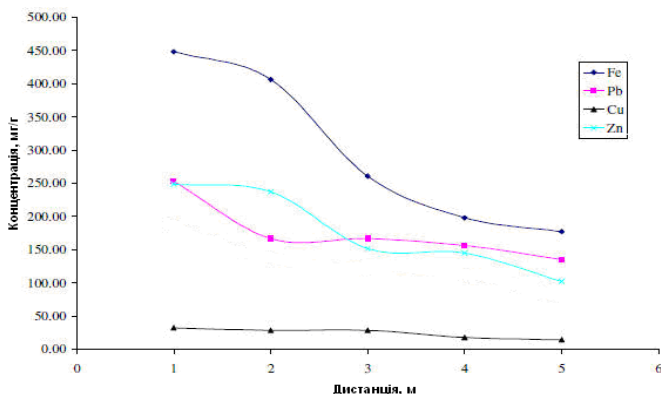

Рис. 1. Розподіл концентрацій важких металів у трав'яному покриві

Концентрація заліза в траві зменшувалась з 447 мг/кг (1 м від дороги) до 177 (в 5 м від дороги). Зміну ж концентрації заліза в ґрунті при віддаленні від дороги слід назвати мінімальною, порівняно зі зміною у трав'яному покриві, що може пояснюватись безпосереднім осіданням частинок металу на цей покрив. На будь-якій відстані від дороги, концентрація заліза фіксувалась як значна.

Стрімко, з віддаленням від дорожнього полотна, спадала концентрація цинку у трав'яному покриві (в 2 рази), при тому, що вміст міді залишався без особливих змін. На перший погляд

концентрація міді була незначною, порівняно з іншими металами, проте її ГДК (у ґрунті) становить лише 3 мг/кг. Отже, по міді спостерігали перевищення у 10 разів.

У 2017–2018 рр. сільські громади, що розташовані на території НПП “Подільські Товтри” скористались “Програмами утримання та ремонту автомобільних доріг”. Серед основних завдань програми є:

- покращення стану вулиць і автомобільних доріг комунальної власності за рахунок коштів сільського бюджету;
- збереження наявної мережі автомобільних доріг загального користування;
- розвиток дорожньої інфраструктури та створення безпечних умов дорожнього руху на території сільської ради;
- поліпшення транспортно-експлуатаційного стану доріг у сільській місцевості;
- покращення соціально-економічного розвитку населених пунктів, збільшення інвестиційної привабливості та розвитку сільського господарства за рахунок будівництва, реконструкції, ремонту та утримання доріг;
- забезпечення життєво важливих інтересів населення, об'єктів виробництва, підприємств, установ незалежно від форм власності шляхом покращення якості шляхів сполучення.

З початком нового 2021 року набирає оберти Програма Президента України “Велике будівництво”.

Жодна з цих програм не має на меті виявлення повного переліку можливих впливів на навколишнє природне середовище, оцінку та кількісне дослідження цих впливів, розробку заходів щодо уникнення, пом'якшення і відшкодування очікуваних наслідків.

Щодо тваринного світу необхідно врахувати:

- фауністичні особливості території;
- наявність особливо цінних видів тварин та місця їхнього проживання (оселища);
- розроблену систему охорони тваринного світу, різних созологічних категорій.

Щодо рослинного світу необхідно врахувати:

- наявність рідкісних, ендемічних, реліктових, вразливих, зникаючих і занесених до Червоної книги України видів рослин;
- наявність регіонально-рідкісних видів рослин, що охороняються в

межах Хмельницької області;

- домінуючі рослинні угруповання, їх функціональне значення;
- характеристику лісових екосистем;
- функціонування спеціально охоронюваних лісових екосистем;
- геоботанічну і господарську характеристику природних трав'янистих угруповань та їх продуктивність;
- флористичні, біоморфологічні, еколого-ценотичні особливості території у зоні впливу об'єкта тощо.

Важливо прописати вимоги до збереження ґрунтів, поверхневих вод та атмосферного повітря.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки Хмельницький 2019. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyczkoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>

2. Денисик Г.І., Мудрак Г.В. Унікальні ландшафти Середнього Придністер'я: Монографія. Вінниця, 2014. 262 с.

3. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи: Монографія. Вінниця: "СПД Главацька Р.В." 2012. 914 с.

ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Мудрак О.В., Щерблюк А.Л.

*КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»
Вінниця, Україна*

Постановка проблеми. Збереження біоландшафтного різноманіття й збалансоване використання біоресурсів у їхній нерозривній єдності безпосередньо залежить від формування і реалізації екомережі (ЕМ) – єдиної територіальної системи, яку створюють з метою поліпшення умов для формування і відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтно-біотичного різноманіття, місць оселення і зростання цінних видів

Міжнародна науково-практична конференція
***ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ***

Наукове видання

**«ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВІ»**

Організаційний комітет:

Дем'янюк О.С.
Височанська М.Я.
Мазур С.О.
Ліщук А.М.

Підписано до друку 26.06.2020 р. Формат 70x100/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 12. Наклад 100 прим.